

ВВЕДЕННЯ

Колишній Кримінально-процесуальний кодекс Української Радянської Соціалістичної Республіки був затверджений Верховною Радою Української РСР 28 грудня 1960 року і введений в дію 01 квітня 1961 року. За період дії колишнього КПК Законами Української РСР в нього більш як 50 раз вносилися зміни та доповнення, Законами України — більш як 150 раз. Законом України №2547-XII від 07 липня 1992 року у назві колишнього КПК та його тексті найменування «Українська РСР» було замінено найменуванням «Україна». Колишній КПК складався із 9 розділів, 39 глав і містив 485 статей.

Втратив чинність колишній КПК згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України №4651-VI від 13 квітня 2012 року, який набрав чинності 20 листопада 2012 року.

Новий Кримінальний процесуальний кодекс, складається з 11 розділів, 46 глав і містить 614 статей.

В порівнянні з колишнім КПК, новий КПК містить новації, тобто норми і положення, які були відсутні в колишньому КПК, а також нововведення, які по іншому регулюють окремі питання кримінально-процесуального законодавства, ніж колишній КПК.

Стаття 84 нового КПК визначено, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Наряду з такими процесуальними джерелами доказів, як речові докази, документи, висновки експертів, важливим джерелом доказів є показання.

Показання представляють собою відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваним, обвинуваченим, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження.

Наведені в даному Практичному посібнику — коментарі бланки та зразки процесуальних документів, є рекомендаційними, оскільки Міністерством внутрішніх справ України спільно з фахівцями Генеральної прокуратури України розроблено бланки та зразки цих процесуальних документів.

1. ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.

1.1. Вимоги до проведення слідчої дії — допиту.

Статтею 223 КПК України визначено, що слідчі дії, до яких відноситься і проведення допиту, є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Підставами для проведення допиту має бути наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

Перед проведенням допиту особі (особам), яка бере у ньому участь, роз'яснюються його права і обов'язки, передбачені КПК України, а також відповідальність, встановлена законом.

Проведення допиту у нічний час, з 22 до 6 години, не допускається, за винятком невідкладних випадків, коли затримка в їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного.

У разі отримання під час проведення допиту доказів, які можуть вказувати на невинуватість особи у вчиненні кримінального правопорушення, слідчий, прокурор зобов'язаний провести допит в повному обсязі, долучити складені процесуальні документи до матеріалів досудового розслідування та надати їх суду у випадку звернення з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Допит, що здійснюється за клопотанням сторони захисту, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника чи представника, крім випадків, коли через специфіку слідчої (розшукової) дії це неможливо або така особа письмово відмовилася від участі в ній. Під час проведення такого допиту присутні особи, що її ініціювали, мають право ставити питання, висловлювати свої пропозиції, зауваження та заперечення щодо порядку проведення допиту, які заносяться до протоколу.

Допит не може проводитися після закінчення строків досудового розслідування, крім їх проведення за дорученням суду у випадках, передбачених частиною третьою статті 333 КПК України. Відповідно, допит, проведений з порушенням цього правила, є недійсним, а встановлені внаслідок них докази — недопустимими.

Відповідно до статті 224 КПК України допит проводиться за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати. При цьому, законодавець встановив, що:

- кожний свідок допитується окремо, без присутності інших свідків;
 - допит не може продовжуватися без перерви понад дві години, а в цілому — понад вісім годин на день;
 - перед допитом встановлюється особа, яка підлягає допиту, роз'яснюються її права, а також порядок проведення допиту;
 - у разі допиту свідка він попереджається про кримінальну відповідальність за відмову давати показання і за давання завідомо неправдивих показань, а потерпілий — за давання завідомо неправдивих показань;
 - за необхідності до участі в допиті залучається перекладач.
 - у разі відмови підозрюваного відповідати на запитання чи давати показання особа, яка проводить допит, зобов'язана його зупинити одразу після отримання такої заяви;
 - під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо- та/або відео-запис;
 - допитувана особа має право використовувати під час допиту власні документи і нотатки, якщо її показання пов'язані з будь-якими обчисленнями та іншими відомостями, які важко зберегти в пам'яті.
 - за бажанням допитуваної особи вона має право викласти свої показання власноручно, після чого їй можуть бути поставлені додаткові запитання;
 - особа має право не відповідати на запитання з приводу тих обставин, щодо надання яких є пряма заборона у законі (таємниця сповіді, лікарська таємниця, професійна таємниця захисника, таємниця нарадчої кімнати тощо) або які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею, близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення, а також щодо службових осіб, які виконують негласні слідчі (розшукові) дії, та осіб, які конфіденційно співпрацюють із органами досудового розслідування;
 - слідчий, прокурор має право провести одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей у їхніх показаннях;
 - оголошення показань, наданих учасниками допиту на попередніх допитах, дозволяється лише після давання ними показань.
 - у кримінальних провадженнях щодо злочинів проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, а також щодо злочинів, вчинених із застосуванням насильства або погрозою його застосування, одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб для з'ясування причин розбіжностей в їхніх показаннях не може бути проведений за участю малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого разом з підозрюваним.
- Законодавець визначив, що недопустимими є показання, отримані при допиті внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Суд зобов'язаний

визнати істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод, зокрема, такі діяння:

— отримання показань при допиті внаслідок катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність особи, поводження або погрози застосування такого поводження;

— порушення права особи на захист;

— отримання показань чи пояснень від особи, яка не була повідомлена про своє право відмовитися від давання показань та не відповідати на запитання, або їх отримання з порушенням цього права;

— порушення права на перехресний допит;

— отримання показань від свідка, який надалі буде визнаний підозрюваним чи обвинуваченим у цьому кримінальному провадженні.

1.2. Фіксація результатів проведення допиту під час досудового розслідування.

Результати проведення процесуальної дії — допиту фіксуються у протоколі.

У випадку фіксування процесуальної дії — допиту під час досудового розслідування за допомогою технічних засобів про це зазначається у протоколі.

Якщо за допомогою технічних засобів фіксується допит, текст показань може не вноситися до відповідного протоколу за умови, що жоден з учасників процесуальної дії не наполягає на цьому. У такому разі у протоколі зазначається, що показання зафіксовані на носії інформації, який додається до нього.

Протокол допиту складається з:

— вступної частини, яка повинна містити відомості про: місце, час проведення та допиту; особу, яка проводить допит (прізвище, ім'я, по батькові, посада); всіх осіб, які присутні під час проведення допиту (прізвища, імена, по батькові, дати народження, місця проживання); інформацію про те, що особи, які беруть участь у процесуальній дії, заздалегідь повідомлені про застосування технічних засобів фіксації, характеристики технічних засобів фіксації та носіїв інформації, які застосовуються при проведенні допиту, умови та порядок їх використання;

— описової частини, яка повинна містити відомості про послідовність допиту;

— заключної частини, яка повинна містити відомості про спосіб ознайомлення учасників зі змістом протоколу; зауваження і доповнення до письмового протоколу з боку учасників допиту.

Перед підписанням протоколу учасникам допиту надається можливість ознайомитися із текстом протоколу.

Зауваження і доповнення зазначаються у протоколі перед підписами. Протокол підписують усі учасники, які брали участь у проведенні процесуальної дії. Якщо особа через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, то ознайомлення такої особи з протоколом здійснюється у присутності її захисника (законного представника), який своїм підписом засвідчує зміст протоколу та факт неможливості його підписання особою.

Якщо особа, яка брала участь у проведенні процесуальної дії, відмовилася підписати протокол, про це зазначається в протоколі. Такій особі надається право дати письмові пояснення щодо причин відмови від підписання, які заносяться до протоколу. Факт відмови особи від підписання протоколу, а також факт надання письмових пояснень особи щодо причин такої відмови засвідчується підписом її захисника (законного представника), а у разі його відсутності — понятих.

1.3. Виклик осіб для допиту під час досудового розслідування.

Під час досудового розслідування слідчий, прокурор має право викликати підозрюваного, свідка, потерпілого або іншого учасника кримінального провадження у встановлених КПК України випадках для участі в процесуальній дії, в тому числі і для допиту, якщо є достатні підстави вважати, що вона може дати показання, які мають значення для кримінального провадження.

Слідчий суддя під час досудового розслідування має право за власною ініціативою або за клопотанням слідчого, прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, потерпілого, його представника здійснити судовий виклик певної особи, якщо слідчий суддя встановить наявність достатніх підстав вважати, що така особа може дати показання, які мають значення для кримінального провадження.

Особа викликається до слідчого, прокурора, слідчого судді шляхом вручення повістки про виклик, надіслання її поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком, здійснення виклику по телефону або телеграмою.

У разі тимчасової відсутності особи за місцем проживання повістка для передачі їй вручається під розписку дорослому члену сім'ї особи чи іншій особі, яка з нею проживає, житлово-експлуатаційній організації за місцем проживання особи або адміністрації за місцем її роботи.

Особа, що перебуває під вартою, викликається через адміністрацію місця ув'язнення.

Повістка про виклик неповнолітньої особи, як правило, вручається її батьку, матері, усиновлювачу або законному представнику. Інший порядок вручення повістки допускається лише у випадку, якщо це обумовлюється обставинами кримінального провадження.

Повістка про виклик обмежено дієздатної особи вручається її піклувальнику.

Повістка про виклик вручається особі працівником органу зв'язку, працівником правоохоронного органу, слідчим, прокурором, а також секретарем судового засідання, якщо таке вручення здійснюється в приміщенні суду.

Повістка про виклик особи, яка проживає за кордоном, вручається згідно з міжнародним договором про правову допомогу, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, а за відсутності такого — за допомогою дипломатичного (консульського) представництва.

Особа має отримати повістку про виклик або бути повідомленою про нього іншим шляхом не пізніше ніж за три дні до дня, коли вона зобов'язана прибути за викликом.

Належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є розпис особи про отримання повістки, в тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом.

Якщо особа попередньо повідомила слідчого, прокурора, слідчого суддю про адресу своєї електронної пошти, надіслана на таку адресу повістка про виклик вважається отриманою у випадку підтвердження її отримання особою відповідним листом електронної пошти.

У повістці про виклик повинно бути зазначено:

- прізвище та посада слідчого, прокурора, слідчого судді, який здійснює виклик;
- найменування та адреса суду або іншої установи, до якої здійснюється виклик, номер телефону чи інших засобів зв'язку;
- ім'я (найменування) особи, яка викликається, та її адреса;
- найменування (номер) кримінального провадження, в рамках якого здійснюється виклик;
- процесуальний статус, в якому перебуває викликана особа;
- час, день, місяць, рік і місце прибуття викликаної особи;
- процесуальна дія (дії), для участі в якій викликається особа;
- наслідки неприбуття особи за викликом із зазначенням тексту відповідних положень закону, в тому числі можливість застосування приводу;

З М І С Т

ВВЕДЕННЯ	3
1. ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУ- ВАННЯ	4
1.1. Вимоги до проведення слідчої дії — допиту	4
1.2. Фіксація результатів проведення допиту під час досудового роз- слідування	6
1.3. Виклик осіб для допиту	7
1.4. Допит підозрюваного під час досудового розслідування	11
1.5. Допит свідка під час досудового розслідування	16
1.6. Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи під час досудового розслідування	22
1.7. Одночасний допит свідка та підозрюваного під час досудового розслідування	27
1.8. Допит потерпілого під час досудового розслідування	30
1.9. Проведення допиту у режимі відеоконференції під час досудо- вого розслідування	35
2. ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НА СТАДІЇ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ.	38
2.1. Судовий виклик.	44
2.2. Допит обвинуваченого під час судового провадження.	47
2.3. Допит свідка під час судового провадження	49
2.4. Допит потерпілого під час судового провадження	51
2.5. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього свідка чи потерпілого під час судового провадження	51
2.6. Допит експерта під час судового провадження	52
2.7. Проведення допиту у режимі відеоконференції під час судового провадження	53
2.8. Фіксація результатів проведення допиту під час судового про- вадження	65
3. ОСОБИ, ЯКІ НЕ МОЖУТЬ БУТИ ДОПИТАНІ В ЯКОСТІ СВІДКІВ.	66
4. УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	68
5. УЧАСТЬ АДВОКАТА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	104
6. ПРИВІД ОСІБ, ЯКІ УХИЛЯЮТЬСЯ ВІД ДОБРОВІЛЬНОЇ ЯВКИ НА ВИКЛИК ПРОКУРОРА, СЛІДЧОГО, ОРГАНУ ДІЗНАННЯ АБО СУДДІ	106

7. ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ВИКЛИКОМ ОСІБ ДЛЯ ДАВАННЯ ПОКАЗАНЬ	110
8. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЯКІ ПРИЙМАЮТЬ УЧАСТЬ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	112
9. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕПРИБУТТЯ НА ВИКЛИК	115
10. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВЕ ПОКА- ЗАННЯ	121
11. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ВІДМОВУ ВІД ДАВАННЯ ПОКАЗАНЬ	123
12. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ ДАНИХ ОПЕРАТИ- ВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУ- ВАННЯ	125
13. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПЕРЕШКОДЖАННЯ З'ЯВЛЕННЯ СВИ- ДКА, ПОТЕРПЛОГО, ПРИМУШУВАННЯ ЇХ ДО ВІДМОВИ ВІД ДАВАННЯ ПОКАЗАНЬ	130
14. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРИМУШУВАННЯ ДАВАТИ ПОКА- ЗАННЯ ПРИ ДОПИТІ	132
15. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕВЖИТТЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ОСІБ, ВЗЯТИХ ПІД ЗАХИСТ	137
16. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА РОЗГОЛОШЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО ЗАХОДИ БЕЗПЕКИ ЩОДО ОСІБ, ВЗЯТИХ ПІД ЗАХИСТ	141
17. Закон України №3782-ХІІ від 23 грудня 1993 року «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»	143
18. Постанова Кабінету Міністрів України №710 від 01 липня 1996 року «Про затвердження Інструкції про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів»	156
19. Інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ №223-1134/0/4-13 від 18 липня 2013 року «Про деякі питання здійснення кримінального провадження щодо неповнолітніх».	164

20. Наказ Міністерства юстиції України №324/5 від 12 лютого 2014 року «Про затвердження Порядку здійснення заходів щодо забезпечення безпеки осіб, які тримаються в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах» 181
21. Наказ Державної судової адміністрації України №108 від 20 вересня 2012 року «Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання)». 187

Примітка: кодекси, закони, доручення Президента України, міжнародні конвенції, постанови Кабінету Міністрів України, інформаційний лист Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, рішення Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини, Ради адвокатів України, накази Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України, розпорядження Міністерства внутрішніх справ України, які наведені в даному Практичному посібнику — коментарі та додані до нього, використані з офіційних сайтів Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Міністерства юстиції України, Державної судової адміністрації України, Міністерства внутрішніх справ України.